

PUBLISKAS PERSONAS KAPITĀLSABIEDRĪBAS DARBĪBAS MĒRĶI

OBJECTIVES OF THE OPERATION OF A STATE-OWNED COMPANY

Elīna Pankrate, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

Summary

The purpose of this paper is to analyze the reasons for amendments to the Law on Ports and the Free Port of Ventspils Law, which were adopted on 18 December 2020, as well as the compliance of these amendments with the regulation of State Administration Structure Law regarding the activities of public persons in the sphere of private law. According to these amendments, the legal form of the Ventspils Free Port in relation to the functions, tasks, and obligations of the port authority at Ventspils port was changed to state-owned company, therefore, this article is also devoted to the objectives of establishing a state-owned company.

Atslēgvārdi: publiskas personas kapitālsabiedrība, publiskas personas komercdarbība, valsts pārvaldes funkcijas, Ventspils ostas pārvalde

Keywords: state-owned company, commercial activity of public person, functions of state administration, Free Port of Ventspils

Ievads

Iecere pētīt publisku personu kapitālsabiedrību dibināšanas un darbības mērķi raksta autorei radās laikā, kad Latvijas Republikas Saeimā steidzamības kārtībā vienas dienas laikā tika pieņemti grozījumi divos likumos, kas reglamentē ostu darbības principus un pārvaldes kārtību Ventspils ostā – tika pieņemti grozījumi Likumā par ostām¹ un grozījumi Ventspils brīvostas likumā.² Pēc būtības Saeimas pieņemtie grozījumi abos likumos attiecās uz Ventspils ostas pārvaldīšanas kārtības maiņu un saistībā ar pārvaldītāja funkciju izpildi grozījumi abos likumos attiecās arī uz ostas pārvaldītāja juridiskās formas maiņu. Tāpēc šajā rakstā apskatīts iemesls un pamatotība šādas juridiskās formas maiņai.

¹ Grozījumi Likumā par ostām: LV likums. Pieņemts 18.12.2019.

² Grozījumi Ventspils brīvostas likumā: LV likums. Pieņemts 18.12.2019.

Pieņemtie grozījumi

Pieņemot grozījumus Likuma par ostām 7. pantā, Ventspils brīvostas pārvalde, kurai noteiktā funkcija bija nodrošināt Ventspils ostas pārvaldīšanu, zaudēja tai iepriekš likumā noteikto atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas statusu tieši attiecībā uz Ventspils ostas pārvaldīšanas funkcijas izpildi. Tāpēc, lai turpmāk tiktu nodrošināta Ventspils ostas pārvaldīšana, Saeima Likuma par ostām 7. pantu papildināja ar 1.² daļu, kurā iekļāva deleģējumu Ministru kabinetam noteikt valsts kapitālsabiedrību, kura veic ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumus un pienākumus Ventspils ostā. Uz šī piešķirtā deleģējuma pamata Ministru kabinets 2019. gada 18. decembrī izdeva rīkojumu³ par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu. Savukārt Ventspils brīvostas pārvaldes kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas kompetencē ticis atstāts pienākums nodrošināt pārvaldes īpašumā un valdījumā esošo zemju, ēku, būvju, infrastruktūras objektu un finanšu līdzekļu turpmāku saglabāšanu, tādējādi šīs funkcijas izpildē ostas pārvaldi nelikvidējot un tās juridisko formu nemainot.

Ievērojot Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 25. pantā noteikto pienākumu norādīt valsts dibināmas kapitālsabiedrības vispārējo stratēģisko mērķi, kā arī kapitālsabiedrības darbības atbilstības Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmās daļas nosacījumiem nepieciešamību, izdotajā Ministru kabineta rīkojumā norādīts, ka VAS “Ventas osta” *vispārējais stratēģiskais mērķis ir ilgtspējīgi, atbildīgi un ekonomiski pamatoti nodrošināt Ventspils ostas kā valsts attīstībai un drošībai stratēģiski nozīmīgas infrastruktūras pārvaldīšanu, sniedzot un attīstot ostas pakalpojumus, kas ir stratēģiski svarīgi tautsaimniecības konkurētspējai un izaugsmei.*⁴ No minētā izriet, ka Ministru kabinets par VAS “Ventas osta” galveno darbības mērķi noteicis Ventspils ostas pārvaldīšanu.

Līdz šo grozījumu pieņemšanai Ventspils ostas pārvaldīšanas funkciju pildīja Ventspils brīvostas pārvalde, kurai ar likumu noteikts atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas statuss. Abos likumos pieņemto grozījumu rezultātā Ventspils ostas pārvaldes juridiskā forma (atvasināta publisko tiesību juridiskā persona) netika mainīta, bet tās iepriekšējā pamatfunkcija – ostas pārvaldīšana – tika deleģēta publiskas personas kapitālsabiedrībai,⁵ kas tika dibināta tieši ar mērķi pārvaldīt Ventspils ostu. Tādējādi mainījās Ventspils ostas pārvaldītāja juridiskā forma tikai attiecībā uz Ventspils ostas pārvaldīšanas funkciju izpildi.

Nemot vērā minēto, nepieciešams aplūkot publisku personu kapitālsabiedrību dibināšanas un līdzdalības iegūšanas jau dibinātā kapitālsabiedrībā galveno mērķi un darbības mērķu atšķirības no publisku personu darbības kontekstā ar šiem Likumā par ostām un Ventspils brīvostas likumā pieņemtajiem grozījumiem.

³ Ministru kabineta 18.12.2019. rīkojums Nr. 640 (prot. Nr. 59, 70. §) “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu”: Ministru kabineta rīkojums. Pieņemts 18.12.2019.

⁴ Ministru kabineta 18.12.2019. rīkojums Nr. 640 (prot. Nr. 59, 70. §) “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu”: Ministru kabineta rīkojums. Pieņemts 18.12.2019., 2. punkts

⁵ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: LV likums. Pieņemts 16.10.2014., 1. panta 3. punkts.

Juridiskās formas maiņas iemesls

Ventspils brīvostas pārvalde iepriekš kā atvasināta publisko tiesību juridiskā persona bija izveidota, pamatojoties uz Likuma par ostām 7. panta pirmo daļu, kurā citastarp saistībā ar Latvijas ostu kā publisko tiesību subjektu juridisko formu bija tieši noteikts, ka Ventspils ostas pārvalde ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona. Savukārt šobrīd Ventspils brīvostas pārvaldes kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas statuss ir izveidots, pamatojoties uz Likuma par ostām 19. panta ceturto daļu, kā arī Ventspils brīvostas likuma pārejas noteikumu 2. punktu, – kā personas, kuras pārvaldīšanā atrodas tās īpašumā un valdījumā esošais īpašums ostā. Tādējādi arī pēc grozījumu Likumā par ostām un Ventspils brīvostas likumā pieņemšanas Ventspils brīvostas pārvalde savu juridisko formu – atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas statusu – pēc būtības nav zaudējusi. Mainījūšas ir tikai Ventspils brīvostas pārvaldes kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas funkcijas.

Iemesls tam, kāpēc līdzšinējās ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumi un pienākumi Ventspils ostā tika nodoti valsts kapitālsabiedrībai VAS “Ventas osta”, meklējami abu likumprojektu anotācijās⁶ – tas ir Amerikas Savienoto Valstu Valsts kases Ārvalstu aktīvu kontroles biroja 2019. gada 9. decembrī pieņemtais lēmums par sankciju noteikšanu, tostarp arī pret Ventspils brīvostas pārvaldi. Tādēļ šie grozījumi pieņemti, lai izslēgtu Ventspils pašvaldības pārstāvjus no Ventspils ostas valdes, kura ir ostas pārvaldes augstākā lēmējinstītūcija un kurai pakļauts izpildaparāts, ko vada ostas pārvaldnieks,⁷ kā arī lai nodrošinātu 100% valsts kontroli pār lēmumu pieņemšanu tajā un tā rezultātā tiktu atceltas iepriekš minētās Ventspils brīvostas pārvaldei piemērotās sankcijas. Tātad galvenais iemesls, kāpēc Ventspils ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumi un pienākumi tika nodoti valsts kapitālsabiedrībai, bija mērķis panākt ārvalsts piemēroto starptautisko sankciju Ventspils brīvostas pārvaldei atcelšanu.

Kā otrs iemesls ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu nodošanai abu likumprojektu anotācijās tika minēts mērķis nodrošināt 100% valsts kontroli pār lēmumu pieņemšanu Ventspils ostas valdē, atsaucoties uz Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību⁸ 82. punktā noteikto – ar mērķi reformēt lielo ostu pārvaldības modeli, kā prioritāro risinājumu paredzot to pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām. Papildus iepriekš minētajam Ministru kabineta rīkojuma projekta “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu” anotācijā norādīts, ka jaunas kapitālsabiedrības izveidošana Ventspils ostas pārvaldīšanai līdztekus starptautisko sankciju atcelšanai nodrošinās ostas darbības nepārtrauktību, ņemot vērā, ka Ventspils brīvostas pārvaldei piemērotās starptautiskās sankcijas radīja komersantiem būtiskus traucējumus komercdarbības veikšanā Ventspils ostā.

⁶ Likumprojekta “Grozījumi Likumā par ostām” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/8D1C3D522AA6DD32C22584D400318AEC?OpenDocument> [aplūkots 17.03.2020.]; Likumprojekta “Grozījumi Ventspils brīvostas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/49045B4FEB08D7B7C22584D400321E90?OpenDocument> [aplūkots 17.03.2020.].

⁷ Likums par ostām: LV likums. Pieņemts 22.06.1994., 8. panta pirmā daļa.

⁸ Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību. Pieejams: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/kk-valdibas-deklaracija_red-gala.pdf [aplūkots 17.03.2020.].

Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka galvenais iemesls, kāpēc tika nolemts dibināt valsts kapitālsabiedrību VAS "Ventas osta", bija panākt, lai Ventspils ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu nodošanas jaundibināmajai valsts kapitālsabiedrībai rezultātā tiktu atceltas Ventspils brīvostas pārvaldei piemērotās starptautiskās sankcijas, lai tādējādi tiktu nodrošināta Ventspils ostas darbības nepārtrauktība.

Tajā pašā laikā nevienā no likumprojektu anotācijām nebija norādīta ne atsauce, ne pamatojums tam, kāpēc piemērotākais un atbilstošākais veids, kā organizēt Ventspils ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildi, ir nodot to valsts dibinātai kapitālsabiedrībai saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmajā daļā noteiktajiem nosacījumiem, kad publiska persona var dibināt kapitālsabiedrību. Tāpat arī nevienā no abām likumprojektu anotācijām nebija norādes par to, vai vispār ir tikuši vērtēti citi alternatīvi veidi, kā panākt starptautisko sankciju atcelšanu, izslēdzot no Ventspils ostas pārvaldes Ventspils pašvaldības pārstāvjus.

Tā kā publiskas personas var dibināt kapitālsabiedrību, ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. pantā noteiktos nosacījumus un Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā noteiktajā kārtībā, tad grozījumi Likumā par ostām un Ventspils brīvostas likumā bija izdarāmi, pamatojoties vispirms uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. pantā noteikto nosacījumu izpildīšanos un balstoties uz secinājumu, ka Ventspils ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildi efektīvāk veiks valsts dibināta kapitālsabiedrība. Attiecīgi arī abu likumprojektu anotācijās bija jābūt norādītam pamatojumam par juridiskās formas maiņas atbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likumam, lai ikvienam tiesību piemērotājam arī vēlāk būtu skaidrs likumdevēja mērķis.

Publiskas personas līdzdalības kapitālsabiedrībā nosacījumi

Valsts pārvalde ir organizēta noteiktā institucionālā hierarhiskā sistēmā, iekļaujot tajā visas iestādes un valsts pārvaldes amatpersonas, un katra no tām pilda valsts pārvaldes funkcijas, kas sastāv no atsevišķiem pārvaldes uzdevumiem, kā arī atbildības par to izpildi.⁹ Valsts pārvalde pamatā darbojas publisko tiesību jomā un līdz ar to ir pakļauta publiskajām tiesībām.¹⁰ Savukārt privāto tiesību jomā, kur pamatā darbojas privātpersonas, valsts pārvalde var darboties tika izņēmuma gadījumos, kas izsmēloši noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. pantā. Tādējādi valsts pati ir noteikusi sev ierobežojumus darbībai privāttiesiskās attiecībās, ko var uzskatīt par privātautonomijas principa ierobežojumu.¹¹ Viens no šiem noteiktajiem gadījumiem, kad publiska persona var darboties privāto tiesību jomā, ir: dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.¹² Savukārt nosacījumi, kuriem īstenojoties publiska persona var dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā

⁹ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts 06.06.2002., 9. pants.

¹⁰ Levits E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. Latvijas Vēstnesis, 26.02.2002., Nr. 95.

¹¹ Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 66. lpp.

¹² Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts 06.06.2002., 87. panta pirmās daļas 3. punkts.

kapitālsabiedrībā,¹³ veicot pārvaldes uzdevumus un īstenojot darbības, kas ir saistītas ar pārvaldes uzdevumu izpildi,¹⁴ ir noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmajā daļā. Tādējādi secināms, ka Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. pants ir tās galvenās normas, kas pamatā regulē¹⁵ publiskas personas darbības nosacījumus darbībai privāto tiesību jomā.¹⁶

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmajā daļā ir izsmeļoši noteikti trīs nosacījumi, no kuriem vismaz vienam īstenojoties, publiska persona var dibināt vai iegūt līdzdalību jau esošā kapitālsabiedrībā. Savukārt minētā panta otrajā līdz septītajā daļā ir noteikta kārtība, kādā publiskai personai ir jārikojas, ja tā saskata pamatu publiskas personas kapitālsabiedrības dibināšanai. Atbilstoši minētā panta otrajā daļā noteiktajam viena no darbībām, kas publiskai personai ir jāveic pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības iegūšanas esošā kapitālsabiedrībā, ir paredzētās rīcības izvērtējuma veikšana, ietverot arī ekonomisko izvērtējumu, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi nodrošināt savu funkciju efektīvu izpildi. Papildus paredzēts nosacījums, ka izvērtējuma veikšanas laikā publiska persona konsultējas ar kompetentajām institūcijām konkurences aizsardzības jomā un komersantus pārstāvošām biedrībām vai nodibinājumiem.

Ne no likumprojekta "Grozījumi Likumā par ostām" anotācijā, ne no likumprojekta "Grozījumi Ventspils brīvpostas likumā" anotācijā norādītā neizriet, ka pirms grozījumu pieņemšanas Likumā par ostām un Ventspils brīvpostā likumā par ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildes nodošanu publiskas personas kapitālsabiedrībai būtu ticis veikts šāds izvērtējums, vēl jo vairāk ņemot vērā, ka abas šīs anotācijas nesatur pat atsauci uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. pantu. Savukārt, lai gan Ministru kabineta rīkojuma projekta "Par valsts akciju sabiedrības "Ventas osta" dibināšanu" anotācijā ir norādīta atsauce uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmās daļas 2. un 3. punktu, tomēr arī šī anotācija nesatur informāciju par to, ka būtu veikts šāds izvērtējums un būtu ticis konstatēts, ka ostas pārvaldes funkciju efektīvai izpildei ir dibināma kapitālsabiedrība. Tajā pašā laikā nav apšaubāms, ka ostas pārvaldes kā publiskas personas funkcijās ietilpst ostas pārvaldīšanas nodrošināšana¹⁷ un tādējādi Latvijas Republikai kā sākotnējai publisko tiesību juridiskai personai ir tiesības dibināt valsts kapitālsabiedrību ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildei, ja tiek radītas preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai, un ja tiek pārvaldīti tādi īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai. Tajā pašā laikā jāņem vērā vairāki aspekti, kas izriet no publiskas personas kapitālsabiedrības statusa un ietekmē tās funkciju izpildi.

¹³ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts 06.06.2002., 88. panta pirmā daļa.

¹⁴ Kapitālsabiedrību pārvaldība pašvaldībās. Valsts kontroles vērtējums caur likumības un lietderības prizmu. Pieejams: http://www.lps.lv/uploads/docs_module/Kapit%C4%81sabiedr%C4%ABbu%20p%C4%81rvald%C4%ABba%20pa%C5%A1vald%C4%ABb%C4%81s.pdf [aplūkots 17.03.2020.].

¹⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 29.12.2014. spriedums lietā Nr. SKA-78 (A420612510), 15. punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2014/> [aplūkots 17.03.2020.].

¹⁶ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 82. lpp.

¹⁷ Likums par ostām: LV likums. Pieņemts 22.06.1994., 7. panta otrā daļa.

Publiskas personas primārais darbības mērķis ir pārvaldes nodrošināšana,¹⁸ nevis peļņas gūšana no komercdarbības, kas savukārt ir komercdarbības viens no pamata mērķiem. Tāpēc publiskas personas kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības tajā iegūšanas primārais mērķis nevar būt peļņas gūšana.¹⁹ Līdzdalība kapitālsabiedrībā ir obligāts priekšnoteikums, lai publiska persona varētu tiesiski veikt komercdarbību, jo atbilstoši Komerclikuma²⁰ 1. pantā noteiktajam tikai kapitālsabiedrība kā privāto tiesību subjekts ir tiesīga veikt komercdarbību. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka publiskas personas kapitālsabiedrība ir tiesīga slēgt tiesiskus darījumus tikai tiesību normās paredzētajos gadījumos, ievērojot tiesiskuma principu.²¹ Tādēļ publiskas personas kapitālsabiedrības darbība vispirms tiek vērtēta kā komercdarbības veikšana, nevis valsts pārvaldes uzdevumu pildīšana.

Tajā pašā laikā judikatūrā ir nepārprotami atzīts, ka osta ir publiska lieta un ostas pārvalde pārvalda šo publisko lietu. Tādēļ praksē, pārvaldot publisku lietu, ostas pārvalde darbojas gan publisko, gan privāto tiesību jomā atkarībā no tādas konkrētās darbības rakstura, kuru tā veic ostas pārvaldīšanas ietvaros, tai skaitā piemērojot darbībām divpakāpju teoriju. Protī, ostas pārvaldes darbība, izvēloties ostas piestātnes nomnieku, ir tās darbības publisko tiesību jomā un attiecīgi arī publisko tiesību jomā pieņemts lēmums par nomnieka izvēli, savukārt, piemērojot divpakāpju teoriju, nomas līguma noslēgšana ir ostas pārvaldes darbība privāto tiesību jomā un arī pats nomas līgums ir privāttiesisks līgums.²² Ostas pārvaldes darbība publisko tiesību jomā ir arī ostas pārvaldes lēmums par ostas kā publiskas lietas nodošanu sevišķajai izmantošanai – komercdarbības veikšanai noteiktam komersantam, jo publiskas lietas pārvaldīšana, ko regulē publiskās tiesības, ir darbība publisko tiesību jomā.²³ Tāpat arī ostas pārvaldes funkcija organizēt ostas apsaimniekošanu ir publiski tiesiska funkcija.²⁴ Līdz ar to ir nepārprotami secināms, ka ostas pārvaldīšana jeb ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpilde ir valsts pārvaldes uzdevums un tas tiek veikts publisko tiesību jomā. Tas tāpat ir pretējs uzdevums komercdarbībai, kas tiek veikta privāto tiesību jomā un ko veic privāto tiesību subjekts.

Tādējādi, nododot Ventpils ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildi jeb nododot publiski tiesisko pienākumu izpildi valsts dibinātai kapitālsabiedrībai, šai kapitālsabiedrībai pēc būtības ir tikusi nodota valsts pārvaldes funkciju izpilde, kura pamatā būtu jāveic publiskai personai. Tajā

¹⁸ Kapitālsabiedrību pārvaldība pašvaldībās. Valsts kontroles vērtējums caur likumības un lietderības prizmu. Pieejams: http://www.lps.lv/uploads/docs_module/Kapit%C4%81lsabiedr%C4%ABbu%20p%C4%81rvald%C4%ABba%20pa%C5%A1vald%C4%ABb%C4%81s.pdf [aplūkots 17.03.2020.].

¹⁹ Kad valstij piemirstas peļņas gūšanas aizliegums. Pieejams: <http://www.db.lv/viedokli/eksperti/kad-valstij-piemirstas-pelnas-gusanas-aizliegums-229362> [aplūkots 17.03.2020.].

²⁰ Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000., 1. panta pirmā daļa.

²¹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. 2016, 81. lpp.

²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 16.01.2018. lēmums lietā Nr. SKA-825/2018. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/publisko-lietu-tiesibas?lawfilter=1> [aplūkots 17.03.2020.].

²³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 03.05.2011. lēmums lietā Nr. A420710310 (SKA-482/2011). Pieejams: [file:///C:/Users/Darbinieks/Downloads/482-ska-2011%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Darbinieks/Downloads/482-ska-2011%20(4).pdf) [aplūkots 17.03.2020.].

²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 03.03.2020. spriedums lietā Nr. SKA-235/2020; A420689310. Pieejams: file:///C:/Users/Darbinieks/Downloads/Anonimizets_nolemums_406673.pdf [aplūkots 17.03.2020.].

pašā laikā, lai gan arī publiska persona var slēgt privāttiesiskus darījumus Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. pantā noteiktajos gadījumos, tomēr privāttiesisku līgumu slēgšana ir komercdarbībai raksturīga darbība, kas ir darbība privāto tiesību jomā. Tātad valsts kapitālsabiedrībai ir tikusi nodota tādu funkciju izpilde, kas jāpilda publiskai personai valsts pārvaldes funkciju izpildes ietvaros bez komercdarbībai raksturīgām pazīmēm. Lai gan ir pieļaujama valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana,²⁵ nododot tos privātpersonai vai citai publiskai personai uz deleģēšanas līguma pamata, tomēr attiecībā uz VAS “Ventas osta” dibināšanu un darbību pašreiz nav konstatējama ne šāda deleģēšanas līguma noslēgšana, ne arī vērtējums par tāda slēgšanu.

Ņemot vērā minēto, izvērtējums par to, vai valsts pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu izpildes nodošana valsts kapitālsabiedrībai, kuras pamata mērķis būtu darboties privāto tiesību jomā likumā noteiktajos gadījumos, veicot komercdarbību, šajā gadījumā ir būtisks, lai jebkuram tiesību piemērotājam būtu iespējams izvērtēt VAS “Ventas osta” dibināšanas atbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. panta noteikumiem par publiskas personas darbību privāto tiesību jomā. Grozījumu pieņemšana steidzamības kārtībā nevar būt attaisnojums izvērtējuma neveikšanai, kas saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta otrajā daļā noteikto ir veicams obligāti. Turklāt, ja jau iepriekš bija pausts mērķis ostas pārvaldi pārveidot par valsts kapitālsabiedrību, tad secināms, ka jau iepriekš bija iespējams šādu izvērtējumu veikt vai vismaz uzsākt. Tas papildus liecina par to, ka šo grozījumu par valsts kapitālsabiedrības izveidošanu likumos pieņemšanas mērķis nav bijis pēkšņs, bet grozījumu pieņemšana tādā steidzamības kārtībā bez izvērtējuma esamības pamatota jeb attaisnota ar cita pēkšņa iemesla (starptautisko sankciju) novēršanas nepieciešamību.

Kopsavilkums

1. 2019. gada 18. decembrī pieņemto grozījumu Likumā par ostām un Ventspils brīvostas likumā rezultātā Ventspils brīvostas pārvaldes juridiskā forma – atvasināta publisko tiesību juridiskā persona – pēc būtības netika mainīta, bet tika samazinātas tās kā publiskas personas funkcijas, jo ostas pārvaldīšanas funkciju, pienākumu un uzdevumu izpilde tika nodota valsts dibinātai kapitālsabiedrībai. Tādējādi arī šiem grozījumiem abos likumos tika mainīta Ventspils ostas pārvaldītāja juridiskā forma tikai attiecībā uz ostas pārvaldīšanas nodrošināšanu.
2. Ventspils ostas pārvaldītāja juridiskās formas maiņas galvenais iemesls attiecībā uz ostas pārvaldes funkciju, pienākumu un uzdevumu izpildes nodošanu valsts kapitālsabiedrībai bija ārējs faktors – pret Ventspils brīvostas pārvaldi piemērotās starptautiskās sankcijas. Tādējādi valsts kapitālsabiedrības VAS “Ventas osta” dibināšanas pamata mērķis bija panākt šo sankciju atcelšanu, lai nodrošinātu ostas pārvaldes darbības nepārtrauktību, tajā pašā laikā nebija informācijas par to, vai tika izvērtēti citi alternatīvi veidi, kā panākt starptautisko sankciju atcelšanu, izslēdzot Ventspils pašvaldības pārstāvjus no Ventspils ostas valdes.

²⁵ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts 06.06.2002., 40. panta pirmā daļa.

3. Valsts kapitālsabiedrība dibināma, ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. pantā ietvertos nosacījumus un noteikto kārtību, kuriem iestājoties un kuru ievērojot ir pieļaujama valsts kapitālsabiedrības dibināšana. Ne likumprojekta "Grozījumi Likumā par ostām" anotācijā, ne likumprojekta "Grozījumi Ventspils brīvostas likumā" anotācijā nav tikusi pamatota Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88. pantā noteikto nosacījumu iestāšanās, lemjot par Ventspils ostas pārvaldes funkciju, pienākumu un uzdevumu izpildes nodošanu valsts kapitālsabiedrībai. Šajās anotācijās nav arī atrodama informācija par likumā noteikto veicamo izvērtējumu valsts kapitālsabiedrības dibināšanai.
4. Valsts kapitālsabiedrības dibināšanas izvērtējuma neveikšana nevar tikt attaisnota ar steidzamību, ja pirms tam jau ir pausts mērķis pārveidot ostas pārvaldi par valsts kapitālsabiedrību, kas nozīmē, ka šādu izvērtējumu bija iespējams veikt, pirms vēl starptautiskās sankcijas tiktu noteiktas.
5. Kapitālsabiedrība, arī valsts dibināta, ir privāttiesiska persona, tāpēc arī valsts kapitālsabiedrības darbība ir pamatā saistāma ar darbību privāto tiesību jomā, veicot komercdarbību un ievērojot likumā noteiktos nosacījumus. Taču ostas pārvaldīšanas funkcija ir valsts pārvaldes funkcija, kas tiek veikta publisko tiesību jomā. Tāpēc lēmums nodot Ventspils ostas pārvaldīšanas funkcijas, uzdevumus un pienākumus valsts kapitālsabiedrībai pēc būtības nozīmē deleģēt tai valsts pārvaldes pienākumu izpildi.